

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 17 maj 1925 kl. 9 f. m.

Första särskilda utskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, ävensom i anledning därav väckta motioner.

Genom en den 6 mars 1925 dagtecknad proposition nr 210, vilken hänvisats till behandling av första särskilda utskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av ett vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga här nedan intaget förslag till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring. Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag, tillåter sig utskottet hänvisa till förenämnda utdrag av statsrådsprotokollet.

I samband med berörda proposition har utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagens andra kammare väckta motioner, nämligen herr *Bergströms* i *Bäckland* motion nr 387 och herr *Sandbergs m. fl.*s motion nr 432.

Herr *Bergström* i *Bäckland* har hemställt, att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, att tjänstgöringstiden för de samvetsömma värnpliktiga, vilka erhålla tillstånd att fullgöra sin värnplikt endera vid krigsmakten utan att övas i vapnets bruk eller genom att utföra civilt arbete för statens räkning, måtte erhålla samma längd, som anges i värnpliktlagen för härens huvudstyrka, nämligen infanteriet.

Herr *Sandberg m. fl.* hava hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, att tjänstgöringstiden för de värnpliktiga, vilka erhålla tillstånd att fullgöra sin värnplikt antingen vid krigsmakten utan att övas i vapnets bruk eller genom att utföra civilt arbete för statens räkning, måtte sättas lika i båda fallen och lika med det högsta antal dagar, som skall äligga de särskilda kategorierna värnpliktiga vid hären, samt att denna tid göres oberoende av tilldelningen till visst vapenslag.

I fråga om vad motionärerna till stöd för sina yrkanden anfört, tillåter sig utskottet hänvisa till motionerna.

*Utskottets
yttrande.*

Den av 1920 års riksdag beslutade lagstiftningen om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, erhöll allenast provisorisk karaktär. Enligt vad av andra lagutskottets vid 1920 års riksdag utlåtande nr 24 framgår, är anledningen till, att definitiv lagstiftning i förevarande ämne då icke kom till stånd, att söka däri, att då det här gällde ett lagstiftningsområde, där man icke besatte någon egentlig erfarenhet vare sig från vårt eget land eller från andra länder, försiktigheten syntes bjuda, att giltighetstiden för lagbestämmelserna begränsades, och föreslog utskottet i sådant avseende en tid av fem år. Utskottet ansåg nämligen, att man efter utgången av nämnda tidrymd borde hava vunnit tillräcklig erfarenhet att därpå grunda en definitiv lagstiftning.

I förevarande proposition har nu Kungl. Maj:t framlagt förslag till definitiv lagstiftning angående samvetsömma värnpliktiga, avsedd att den 1 januari 1926 avlösa den år 1920 beslutade provisoriska lagstiftningen. Till stöd för förslaget har föredragande departementschefen i sitt yttrande vid ärendets anmälan i statsrådet anfört, att under den provisoriska lagens giltighet ingenting förekommit, som kunde motivera ett frångående av den särskilda lagstiftningen angående de samvetsömma värnpliktiga. Av departementschefens berörda yttrande inhämtas vidare, att i de fall olägenheter framträtt vid tillämpningen av gällande lagstiftning i ämnet, desamma huvudsakligen hänfört sig till frånvaron av straffbestämmelser för vissa förbrytelser av s. k. civilarbetare. I syfte att råda bot i detta hänseende har Kungl. Maj:t jämväl till innevarande riksdag i proposition nr 217 framlagt förslag om straffbestämmelser i avseende å dessa värnpliktiga. Sistnämnda lagförslag, vilket för förberedande behandling hänvisats till första lagutskottet, har enligt vad första särskilda utskottet erfarit tillstyrkts i oförändrat skick. Då vid sådant förhållande de betänkligheter, som må kunna resas mot en särskild lagstiftning beträffande här åsyftade värnpliktiga, i allt väsentligt torde bortfalla, finner sig utskottet böra tillstyrka, att lagstiftningen om samvetsömma värnpliktiga erhåller definitiv karaktär.

*Samvets-
betänklig-
heternas art.*

Lagen den 21 maj 1920 om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, godkänner allenast »allvarliga, på religiös övertygelse grundade samvetsbetänkligheter» såsom orsak till befrielse från värnpliktstjänstgöring i den ordning, värnpliktslagen föreskriver, varemot det av Kungl. Maj:t nu framlagda lagförslaget med nämnda värnpliktiga likställer även sådana, vilka av »annan jämförlig orsak» hysa dylika samvetsbetänkligheter.

Departementschefen har i sitt yttrande vid ärendets anmälan i statsrådet erinrat, att frågan om befrielse från värnpliktstjänstgöring i vanlig ordning jämväl för andra än dem, vilkas samvetsbetänkligheter grundade

sig på religiös övertygelse, redan vid framläggandet av 1920 års lagförslag varit föremål för uppmärksamhet, i det att vid nämnda års riksdag vissa motioner i sådant syfte avgivits. Beträffande detta spörsmål anförde andra lagutskottet vid 1920 års riksdag i sitt förutberörda yttrande, att utskottet väl icke ville förneka, att fall av samvetsbetänkligheter, vilka icke grundade sig på religiösa motiv, kunde inträffa, där statens efterlåtenhet med avseende på utkrävande av medborgarens skyldighet enligt värnpliktslagen kunde vara lika väl motiverad som då samvetsbetänkligheterna grundade sig på religiös övertygelse. Utskottet fann sig likväl av flera skäl ej kunna av denna anledning avstå från kravet på religiös övertygelse såsom grund för samvetsbetänkligheterna. Emellertid uttalade utskottet, att det ansåge självklart, att »religiös övertygelse» gäves en mycket vidsträckt betydelse, och angav utskottet för sin del, att under lagens bestämmelser i regel borde kunna inrymmas jämväl de tänkta fall av etiska samvetsbetänkligheter, för vilka man kunde finna särskild anledning att ömma.

Såsom föredragande departementschefen framhållit, hava erfarenheterna icke givit vid handen, att lagtillämpningen gått i den riktning, utskottet sålunda avsett.

De skäl, som föranlett att de s. k. etiskt samvetsömma hittills ställts utanför den särskilda lagstiftningen om samvetsömma, torde huvudsakligen vara att hänföra till en befarad svårighet att mäta och pröva allvaret av de påstådda samvetsbetänkligheterna samt en farhåga för att på så sätt bereda väg för simulation. För utskottet står det emellertid klart, att man numera icke kan underlåta att taga behörig hänsyn även till den art av samvetsbetänkligheter, som äger annan än rent religiös grund, och detta synnerligast som i våra grannländer Norge och Danmark ävensom i Nederländerna andra än religiösa samvetsbetänkligheter få göra sig gällande. Såsom departementschefen även understrukit, ankommer det givetvis på den värnpliktige att nöjaktigt styrka allvaret av sina betänkligheter, och bör prövningen av dessa icke ställa sig svårare i vårt land än i de länder, där en lagstiftning i förevarande avseende redan är genomförd.

Efter företagen prövning har utskottet funnit sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i nu förevarande hänseende.

I likhet med den nu gällande lagen om samvetsömma värnpliktiga skiljer föreliggande lagförslag mellan två grupper av dylika värnpliktiga, nämligen dels värnpliktiga, vilkas samvetsbetänkligheter avse tjänstgöring med vapen, s. k. vapenvägrare (§ 1 a), dels värnpliktiga, vilkas samvetsbetänkligheter avse varje tjänstgöring vid krigsmakten, s. k. civilarbetare (§ 1 b). Bestämmelserna om tjänstgöringstidens längd för dessa olika grupper av värnpliktiga återfinnas i § 3 av lagförslaget.

Utskottet ansluter sig till departementschefens åsikt, att tjänstgöringstiden för samvetsömma värnpliktiga bör utmätas längre än för dem, som i vanlig ordning fullgöra värnpliktstjänstgöring, samt att ökningen i tjänst-

Tjänstgöringstidens längd.

göringstiden lämpligen bör fastställas till ett visst antal dagar, lika för alla tillhörande de stora kategorierna (värnpliktiga i allmänhet, studenter och likställda), därest tillståndet avser tjänstgöring enligt § 1 a), och till ett visst något större antal dagar, därest tillståndet avser tjänstgöring enligt § 1 b). I avseende å längden av denna ökning har departementschefen anfört, att utgångspunkten syntes honom böra vara, att tjänstgöringstiden för de samvetsömna alltid skulle överstiga den tid, som enligt värnpliktslagen stadgades för värnpliktig tillhörande truppslag med den längsta utbildningstiden. Om man räknade med de utbildningstider, som föreslagits av Kungl. Maj:t i propositionen nr 51 till innevarande års riksdag, syntes det departementschefen, att ökningen lämpligen kunde för tjänstgöring enligt § 1 a) (vapenfri tjänst) sättas till 90 dagar, varigenom sådan värnpliktigs tjänstgöringstid komme att överskjuta utbildningstiden vid berörda truppslag med minst ett mot en repetitionsövning vid samma truppslag svarande dagantal (30 dagar). För tjänstgöring enligt § 1 b) (civilarbete) syntes departementschefen en ytterligare ökning av 30 dagar skälig, varigenom den totala ökningen i detta fall komme att uppgå till 120 dagar. I enlighet härmed skulle tjänstgöringstiden för samvetsömna värnpliktiga bliva följande:

	Enl. § 1 a)	Enl. § 1 b)
För studenter och likställda	350	380
För övriga värnpliktiga		
a) tilldelade infanteriet, träng- och intendenturtrupperna i linjetjänst samt ersättningsreserven	230	260
b) tilldelade kavalleriet, artilleriet och ingenjörtrupperna, flottan, kustartilleriet och flygvapnet, allt i linjetjänst	290	320

Såsom departementschefen vidare framhållit, torde man kunna utgå ifrån att värnpliktiga, som vid inskrivningen göra sannolikt, att de hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring i vanlig ordning, bliva — därest de ej tillhöra studentkategorien — tilldelade ersättningsreserven. På grund härav bliver såsom regel tjänstgöringstiden för vanliga värnpliktiga vid vapenfri tjänst 230 dagar och vid civilarbete 260 dagar samt för studenter och likställda resp. 350 och 380 dagar.

Utskottet, som icke haft något att erinra mot de angivna grunderna för tjänstgöringstidens beräkning, tillstyrker den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen av § 3. Vid sådant förhållande finner sig utskottet icke kunna förorda de i motionerna nr 387 och nr 432 framställda yrkandena.

I fråga om lagförslagets avfattning i övrigt har utskottet icke funnit anledning till annan erinran, än att, med hänsyn till vad utskottet i annat sammanhang föreslagit beträffande de värnpliktigas avlöningsförmåner, i § 7 ansetts böra inflyta bestämmelse rörande storleken av penningbidraget åt

där avsedda värnpliktiga. I detta sammanhang vill utskottet uttala, att beträffande möjligheterna att erhålla tjänstledighet ifrågasvarande värnpliktiga böra jämföras med vanliga värnpliktiga.

På grund av vad utskottet sålunda anfört, får utskottet hemställa,

A. att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande

Lag

om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring.

Häri genom förordnas som följer:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

§ 1.

Värnpliktig, som på grund av religiös övertygelse eller av annan jämförlik orsak hyser allvarliga samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring i den ordning, värnpliktslagen föreskriver, må,

a) därest hans samvetsbetänkligheter avse tjänstgöring med vapen, fullgöra sin tjänstgöring vid krigsmakten utan att övas i vapens bruk eller bära vapen eller ammunition, samt

b) därest samvetsbetänkligheterna avse varje tjänstgöring vid krigsmakten, i stället för sådan tjänstgöring utföra civilt arbete för statens räkning.

§ 2.

Tillstånd att fullgöra värnpliktstjänstgöring på sätt i § 1 sägs meddelas av vederbörande inskrivningsrevision.

§ 3.

Värnpliktig, vilken erhållit tillstånd att fullgöra värnpliktstjänstgöring på sätt i § 1 a) angives eller att, enligt vad i § 1 b) sägs, i stället för tjänstgöring vid krigsmakten utföra civilt arbete för statens räkning, är skyldig att under fredstid tjänstgöra ett antal dagar, som i förra fallet med nittio och i senare fallet med etthundratjugo dagar överstiger det sammanlagda antalet dagar, varunder tjänstgöring i fredstid enligt § 27 mom. 1 eller 2 värnpliktslagen skolat åligga honom. Tjänstgöringen skall fullgöras i en följd eller i två omgångar.

§ 4.

1. Befinnes tillstånd att fullgöra värnpliktstjänstgöringen på sätt i § 1 omförmåles hava grundats på uppenbart vilseledande uppgifter, eller gör den värnpliktige under tjänstgöringen sig skyldig till upprepade allvarligare forseelser i tjänsten, må tillståndet av inskrivningsrevisionen återkallas.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

2. Förklarar värnpliktig, som erhållit tillstånd att fullgöra tjänstgöring på sätt i § 1 sägs, sig icke vidare hysa samvetsbetänkligheter mot tjänstgöringens fullgörande i den ordning, värnpliktslagen föreskriver, skall frågan rörande hans värnpliktsförhållanden ånyo underställas inskrivningsrevisionens prövning.

§ 5.

Huruvida och i vad mån värnpliktig må, efter det ändring i hans värnpliktsförhållanden blivit jämlikt denna lag av inskrivningsrevisionen vidtagen, med hänsyn till redan fullgjord tjänstgöring erhålla avkortning i för honom bestämd tjänstgöringstid, därom förordnar Konungen.

§ 6.

Värnpliktig, vilken erhållit tillstånd att fullgöra tjänstgöring på sätt i § 1 b) sägs, (civilarbetare) är i fråga om fel och försummelser med avseende å nämnda tjänstgöring underkastad därom i särskild lag givna bestämmelser.

§ 7.

Vad i värnpliktslagen stadgas angående till beväringen hörande värnpliktigs underhåll och förmåner samt angående understöd i anledning av skada, ådragen under militärtjänstgöring, skall äga motsvarande tillämpning i fråga om värnpliktig, vilken erhållit tillstånd att fullgöra tjänstgöring på sätt i § 1 b) sägs.

§ 7.

Vad i värnpliktslagen stadgas angående till beväringen hörande värnpliktigs underhåll och förmåner samt angående understöd i anledning av skada, ådragen under militärtjänstgöring, skall äga motsvarande tillämpning i fråga om värnpliktig, vilken erhållit tillstånd att fullgöra tjänstgöring på sätt i § 1 b) sägs. *Pennybidrag utgår till sådan värnpliktig med femtio öre om dagen under hela tjänstgöringstiden.*

§ 8.

Har värnpliktig under i § 3 föreskriven tjänstgöring blivit fälld till straff för olovlig bortovaro av minst ett dygns varaktighet, eller har hans tjänstgöring avbrutits för verkställighet av straffarbete eller omedelbart ådömt fängelsestraff, skall den tid, under vilken han olovligen varit frånvarande eller hans tjänstgöring sålunda varit avbruten, ej tillgodoräknas honom såsom tjänstgöringstid, där ej Konungen för särskilda fall annorledes förordnar. I vad mån den värnpliktige må tillgodoräkna sig fullgjord del av tjänstgöringen, samt i vilken ordning han skall fullgöra återstående tjänstgöringsskyldighet, bestämmer Konungen.

Värnpliktig jämlikt denna lag åliggande tjänstgöring må icke avbrytas för undergående av förvandlingsstraff för böter.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

§ 9.

För denna lags tillämpning erforderliga närmare föreskrifter meddelas av Konungen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1926, vid vilken tidpunkt lagen den 21 maj 1920 (nr 303) om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, ävensom lagen den 16 mars 1923 (nr 35) om minskning av tjänstgöringstiden för värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, upphöra att gälla. De närmare föreskrifter, som erfordras med avseende å lagens ikraftträdande, meddelas av Konungen.

B. att de i anledning av förevarande proposition i andra kammaren väckta motionerna nr 387 och nr 432 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 maj 1925.

På första särskilda utskottets vägnar:

CARL EKMAN.

I detta ärendes slutliga behandling hava deltagit:

från första kammaren: herrar *C. G. Ekman*, *A. J. Bårg*, *E. Trygger*, *J. Nilsson* i Malmö, *C. L. A. A. Reuterskiöld*, *M. Hellberg*, *A. E. Örne*, *J. Nilsson* i Kristianstad, *E. J. G. Rosén*, *J. L. Widell*, *O. H. Åkerberg* och *S. Clason*, samt

från andra kammaren: herrar *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *S. A. A. Lindman*, *I. T. Veimerström*, *E. O. Magnusson* i Tumhult, *F. T. Hamrin*, *C. J. Johansson* i Uppmälby, *J. Johansson* i Kälkebo, *D. H. Pettersson* i Bjälbo, *A. Åson Törnkvist* i Karlskrona, *H. V. Leo*, *J. Jönsson* i Revinge och *E. H. Lindberg*.

Reservation

av herrar *Trygger*, *Nilsson*, *Johan*, i Kristianstad, *Widell*, *Clason*, *Lindman*, *Magnusson* i Tumhult och *Pettersson* i Bjälbo, vilka hemställt om följande lydelse

av § 1:

»Värnpliktig, som på grund av religiös övertygelse hyser allvarliga samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring i den ordning, värnpliktslagen föreskriver, må,

a) därest hans samvetsbetänkligheter avse tjänstgöring med vapen, fullgöra sin tjänstgöring vid krigsmakten utan att övas i vapens bruk eller bära vapen eller ammunition, samt

b) därest samvetsbetänkligheterna avse varje tjänstgöring vid krigsmakten, i stället för sådan tjänstgöring utföra civilt arbete för statens räkning.»

samt av § 3:

»Värnpliktig, vilken erhållit tillstånd att fullgöra värnpliktstjänstgöring på sätt i § 1 a) angives eller att, enligt vad i § 1 b) sägs, i stället för tjänstgöring vid krigsmakten utföra civilt arbete för statens räkning, är skyldig att under fredstid tjänstgöra ett antal dagar, som i förra fallet med nittio och i senare fallet med etthundratjugo dagar överstiger det sammanlagda antalet dagar, varunder tjänstgöring i fredstid enligt värnpliktslagen § 27 mom. 1 B skolat åligga honom eller enligt samma § mom. 1 A åligger ingenjörtrupperna tilldelad värnpliktig.»

Till stöd för denna hemställan hava reservanterna anfört följande. »I fråga om lydelsen av § 1 äro reservanterna av den meningen att, om man toge hänsyn till andra än på religiös övertygelse grundade samvetsbetänkligheter, fältet skulle lämnas öppet för så mycken simulation och godtycke, att en verklig fara uppstode för statens berättigade anspråk på alla medborgare att de efter förmåga skola bidra till rikets försvar. Vad åter angår den av reservanterna föreslagna lydelsen av § 3, vilar denna på den uppfattningen att den, som jämlikt § 1 befrias från vanlig värnpliktstjänstgöring, bör i stället tjänstgöra det högsta antal dagar, som åligger den kategori värnpliktiga, han tillhör, samt därutöver så många dagar, som i §:n fastställts. Därigenom vinnes ock den fördelen, att tjänstgöringstiden vid vapenfri tjänst eller vid civilarbete blir densamma, oberoende av om samvetsbetänkligheterna uppkommit före inskrivningen eller senare.»